

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Danske Høitids-Psalmer til Tusindaars-Festen

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Danske Høitids-Psalmer til Tusindaars-Festen", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, University of Aarhus. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1826_433A-txr-root.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Oversigt over tryk og manuskripter

Manuskripter

Der er bevaret manuskripter til salmerne "Tusind Aar stod Christi Kirke" og "Klar op, du Sky paa Øien-Bryn". De befinder sig i fascikel 382(1) i Grundtvig-arkivet på Det Kongelige Bibliotek.

Tryk

Nummer i *Bibliografien*: 433A (2. udgave (oplag): 433B).

Danske Høitids-Psalmer til Tusindaars-Festen udkom på den Wahlske Boghandlings Forlag og blev annonceret i *Adresseavisen* den 28. april 1826. Anden udgave (på titelbladet kaldt: "Andet oplag"), der også havde et nodeblad med musik af C.E.F. Weyse til "Den signede Dag", udkom ligeledes på den Wahlske Boghandlings Forlag og blev annonceret i *Adresseavisen* den 25. maj 1826. Af denne annonce fremgik det yderligere, at "De, som have købt Exemplarer af 1ste Oplag, og ønske at eie den af Prof. Weyse komponerede Musik til den 1ste Psalme, kunne afhente denne uden Betaling, naar Exemplarer af Psalmerne forevises."

Danske Høitids-Psalmer til Tusindaars-Festen indeholder de tre salmer: "Den signede Dag med Fryd vi seer", "Tusind Aar stod Christi Kirke" og "Klar op, du Sky paa Øien-Bryn", nummereret 1-3 med romertal. Efter udgivelsen af første og anden udgave (andet oplag) af *Danske Høitids-Psalmer* i 1826, blev salmerne aldrig siden genoptrykt som et selvstændigt værk i Grundtvigs levetid. I den videre udgivelseshistorie lever de altså deres eget liv, og de behandles derfor selvstændigt i følgende oversigt i lighed med Steen Johansens inddeling i *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, som fremstillingen bygger på.

"Den signede Dag med Fryd vi seer"

- (1832) L.C. Hagen: *Historiske Psalmer og Riim til Børne-Lærdom*, nr. 45
- (1835 & 1836) [Frederik Barfod]: *Poetisk Læsebog for Børn og Barnlige Sjæle*, nr. 174
- (1836-1837) N.F.S. Grundtvig: *Sang-Værk 1:1* 1836, nr. 16
- (1840) Christian Molbech: *Dansk poetisk Anthologie*, 4:1, s. 90-93
- (1841) L.N. Boisen: *Tro, Haab og Kjærlighed*, nr. 165
- [1843] N.F.S. Grundtvig: *Psalme-Blade til Kirke-Bod*, nr. 30
- (1843) Jac. Chr. Lindberg: *Rosen-Kjæden*, nr. 274
- [1844] N.F.S. Grundtvig: "Trykte Salmeklade", nr. 36
- (1846) J.F. & R.Th. Fenger: *Psalmer til Himmelfartsfesten og Pindsen*, nr. 31
- (1846-1847) Carl J. Brandt & Ludvig Helweg: *Den danske Psalmedigtning*, bind 2, nr. 992
- (1847) [N.F.S. Grundtvig]: *Christi Himmelfartsdag. Pindsefesten*
- (1848) [N.F.S. Grundtvig]: *Christi Himmelfartsdag. Pindsefesten*, nr. 625
- (1849) [N.F.S. Grundtvig]: *Christi Himmelfartsdag. Pindsefesten*, nr. 642
- (1850) [N.F.S. Grundtvig]: *Fest-Psalmer*, nr. 646
- (1851) [Peter Rørdam]: *Festpsalmer*, nr. 655
- (1853) P.O. Boisen: *Bibelske og Kirkehistoriske Psalmer og Sange for Skolen*, nr. 106
- (1854) D.G. Monrad: *Evangelisk-christelig Psalmebog. Et Forslag*, nr. 507
- (1856) *Psalmebog til Kirke- og Huus-Andagt* (Roskilde Konvents salmebog), nr. 74
- (1856) [Peter Rørdam]: *Psalmer*, nr. 717
- (1857) P.A. Fenger: *Tillæg til evangelisk-christelig Psalmebog*, nr. 920
- (1864) N.F.S. Grundtvig: *Fest-Psalmer*, 8. udg., nr. 646
- (1868) N.F.S. Grundtvig: *Sang-Værk 1* 1868, nr. 16
- (1873) N.F.S. Grundtvig: *Sang-Værk 3* 1873, nr. 262

“Tusind Aar stod Christi Kirke”

- (1831) Jac. Chr. Lindberg: *Zions Harpe*, nr. 27
- (1836-1837) N.F.S. Grundtvig: *Sang-Værk 1:1 1836*, nr. 15
- (1840) Peder Hjort: *Gamle og Nye Psalmer*, 2. udg., nr. 239
- (1841) L.D. Hass: *Samling af Aandelige Sange til Brug i Opbyggelsestimer*, nr. 25
- (1843) Jac. Chr. Lindberg: *Rosen-Kjæden*, nr. 139.
- (1846-1847) C.J. Brandt & Ludvig Helweg: *Den danske Psalmedigtning*, bind 2, nr. 999
- (1848-1849) C.J. Brandt: *Rim og Sange til Fædrelandets Historie*, bind 2, s. 142-143
- (1868) N.F.S. Grundtvig: *Sang-Værk 1 1868*, nr. 15
- (1872) Roskilde-Præstekonvent: *Tillæg til Psalmebog for Kirke- og Hus-Andagt. Et Forslag*, nr. 713
- (1873) *Tillæg til Psalmebog for Kirke- og Huus-Andagt*, nr. 696

“Klar op, du Sky paa Øien-Bryn”

- (1832) L.C. Hagen: *Historiske Psalmer og Riim til Børne-Lærdom*, nr. 46
- (1836-1837) N.F.S. Grundtvig: *Sang-Værk 1:8 1837*, nr. 390
- (1843) Jac. Chr. Lindberg: *Rosen-Kjæden*, nr. 138
- (1845) Kjøbenhavns geistlige Convents Psalme-Comitee: *Kirke-Psalmer udgivne til Prøve*, nr. 106
- (1846) J.F. & R.Th. Fenger: *Psalmer til Himmelfartsfesten og Pindsen*, nr. 26
- (1857) [P.A. Fenger]: *Tillæg til evangelisk-christelig Psalmebog*, nr. 916
- (1868) N.F.S. Grundtvig: *Sang-Værk 1 1868*, nr. 390

Manuskriptbeskrivelse

“Tusind Aar stod Christi Kirke”

Manuskript i fasc. 382(1), Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København.

Manuskriptet er en kladde (nedskrift, arbejdsmanuskript) med spor af bearbejdelser i flere lag. Manuskriptet indeholder en del ændringer, færrest på blad 1 recto.

I skriveforløbet er der foretaget ændringer i form af overskrivning af et bogstav samt overstregninger af dele af ord, hele ord eller grupper af ord og af flere verslinjer ad gangen. Under det overstregede kan der også være ændringer. Derudover er der overstregninger med tilføjelser uden for linjen før eller efter de overstregede ord. Endvidere har den øverste strofe på blad 1 verso en klamme i venstre margin. Strofen øverst på blad 2 recto er på tre sider omgivet af en svagt bølget ramme, mens papirets øverste kant udgør rammens fjerde side. Rammen fungerer som en sletning. Ændringerne kan identificeres som straksændringer, snarlige ændringer og et lag af senere ændringer, bl.a. kan rammen bestemmes som en senere ændring.

Desuden indeholder manuskriptet lodrette streger med blyant i venstre margin ud for grupper af verslinjer.

Indhold

Manuskriptet har førstelinjen “Tusind Aar stod Christi Kirke” og indeholder Grundtvigs salme med ni strofer. Heraf er en strofe særstof for manuskriptet og placeret efter førstetrykkets 3. strofe. Derudover har manuskriptets tekst en del indholdsmæssige forskelle fra førstetrykkets.

Manuskriptet er fuldstændigt.

Datering

1826, før den 28. april, hvor salmehæftet bliver annonceret udkommet (jf. *Sang-Værk* 6:2 1956-1964, s. 206, nr. 95).

Afmærkning med tre prikker (dvs. "I Jesu Navn") i øverste venstre hjørne med samme blæktype som teksten.

Omfang og struktur

Et ark foldet til et læg med to blade. Alle fire sider er beskrevet.

Lægget er nummereret "8" (sandsynligvis med fremmed hånd).

På den enkelte side flytter det beskrevne sig for hver linje gradvist fra venstre mod højre, således at venstre margin er væsentligt smallere foroven end forneden.

Tilstand

I fin stand, dog på blad 1 recto en plet uden for det beskrevne og en smudsig bræmme på ca. 1 cm langs den øverste kant.

Manuskriptet er komplet.

Papir

Håndgjort papir, ribbet og med kædelinjer og vandmærke (Klippans bikube 1824).

Farven er beige.

Målene (h × b) er ca. 210 × 172 mm.

Skriveredskab

Ved teksten:

Pen og mørkebrunt til sort blæk.

Ved senere tilføjelser:

- blyant, se afsnit 2.1 og afsnit 2.1.7
- blyant, se afsnit 2.1.7
- brunt farvekridt, se afsnit 2.1.3 og afsnit 2.1.7

Hænder

Grundtvigs hånd:

Tekst inkl. alle ændringer i gotisk håndskrift.

Senere tilføjelser:

- Sandsynligvis Grundtvigs hånd: Lodrette streger med blyant i venstre margin (se afsnit 2.1.8)
- Sandsynligvis fremmed hånd: Tilføjelse med blyant foroven på blad 1 recto
- Sandsynligvis anden fremmed hånd: Lægnummerering med brunt farvekridt

Brug og behandling

Manuskriptet er set benyttet i følgende tilfælde:

- Grundtvigs udgivelse af salmen i *Sang-Værk* 1:1 1836, nr. 15. I manuskriptet findes tre steder lodrette blyantsstreger i marginen ud for flere sammenhængende verslinjer. Disse steder svarer til de steder i teksten, hvor der er forskelle i flere sammenhængende verslinjer mellem manuskriptet og den variant af digtet, der blev trykt i den nævnte udgave af sangværket
- *Poetiske Skrifter* 5 1883, s. 455-457
- *Sang-Værk* 6:2 1956-1964, s. 206, nr. 95
- *Sang-Værk* 6:1 1956-1964, s. 9, nr. 15

“Klar op, du Sky paa Øien-Bryn”

Manuskript i fasc. 382(1), Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København.

Manuskriptet er en kladde (nedskrift, arbejdsmanuskript) med spor af bearbejdelser i flere lag. Manuskriptet indeholder især mange ændringer på blad 1 recto, mens der kun er få på de følgende sider og ingen på sidste side.

I skriveforløbet er der foretaget ændringer i form af overskrivning af et bogstav samt overstregninger af hele ord eller grupper af ord og af flere verslinjer ad gangen. Under de overstregede verslinjer kan der også være ændringer. Derudover er der overstregninger med tilføjelser over linjen eller i marginen, dels ud for de overstregede ord, dels ved at to verslinjer er tilføjet på langs ud for brødteksten. Ud over straksændringer og snarlige ændringer kan der identificeres to lag af senere ændringer.

Desuden indeholder manuskriptet understregninger og tegn med rødkridt, bl.a. indvisningstegn ved de to verslinjer i marginen og ved de tilsvarende overstregede verslinjer i brødteksten.

Indhold

Manuskriptet har førstelinjen “Klar op, du Sky paa Øien-Bryn” og indeholder Grundtvigs salme med 14 strofer. Heraf er to strofer særstof for manuskriptet og placeret efter førstetrykkets 10. strofe. Herudover har manuskriptets tekst en del indholdsmæssige forskelle fra førstetrykkets.

Manuskriptet er fuldstændigt.

Datering

1826, før den 28. april, hvor salmehæftet bliver annonceret udkommet (jf. *Sang-Værk* 6:2 1956-1964, s. 206, nr. 96).

Afmærkning med tre prikker (dvs. “I Jesu Navn”) i øverste venstre hjørne med samme blæktype som teksten.

Omfang og struktur

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

Et ark foldet til et læg med to blade. Alle fire sider er beskrevet.

Lægget er nummereret "7" (sandsynligvis med fremmed hånd).

På den enkelte side flytter det beskrevne sig for hver linje gradvist fra venstre mod højre, således at venstre margin er væsentligt smallere foroven end forneden.

Tilstand

I fin stand, dog en 15 mm stor rift ca. midt på bladenes åbne side, der på blad 1 recto rækker ind i den skrevne tekst. Desuden gulligt farvede kanter på blad 2 verso (ca. 10 cm langs folden og ca. 1 cm langs øverste kant).

Manuskriptet er komplet.

Papir

Håndgjort papir, ribbet og med kædelinjer og vandmærke (KLIPPAN).

Farven er beige.

Målene (h × b) er ca. 210 × 170 mm.

Skriveredskab

Ved teksten:

Pen og mørkebrunt til sort blæk.

Ved senere tilføjelser:

- rødt farvekridt, se afsnit 2.2 og afsnit 2.2.7
- blyant, se afsnit 2.2.7
- brunt farvekridt, se afsnit 2.2.3 og afsnit 2.2.7

Hænder

Grundtvigs hånd:

Tekst inkl. alle ændringer i gotisk håndskrift.

Senere tilføjelser:

- Grundtvigs hånd: Understregninger, streg i marginen og tegn med rødt farvekridt (se afsnit 2.2.8)
- Sandsynligvis fremmed hånd: Tilføjelse med blyant på blad 1 recto
- Sandsynligvis anden fremmed hånd: Lægnummerering med brunt farvekridt

Brug og behandling

Manuskriptet er set benyttet i følgende tilfælde:

- Grundtvigs udgivelse af salmen i *Sang-Værk* 1:8 1837, nr. 390. De understregninger, streger og tegn, der er påført manuskriptet med rødt farvekridt, svarer til de steder i teksten, hvor der er forskelle mellem manuskriptet og den variant af digtet, der blev trykt i den nævnte udgave af sangværket
- *Poetiske Skrifter* 5 1883, s. 457-460
- *Sang-Værk* 6:2 1956-1964, s. 206-207, nr. 96
- *Sang-Værk* 6:1 1956-1964, s. 122, nr. 390

Bibliografisk beskrivelse

Formel

8o, 1 8, 8 blade, pagineret 1-3, 4-15, 16 [=16 s.]

Bogens format er oktav. Den er trykt på et enkelt ark, der er foldet til 8 oktavblade, 16 sider i alt. Der er stum paginering på de første tre sider, mens side 4-15 er pagineret med arabertal og sidste side er blank. Der er ingen arksignaturer. Størrelsen på det beskårne blad er ca. 113 × 196 mm. Det er ikke lykkedes at få fat i et ubeskåret eksemplar.

Indholdsoversigt

[1] *titelblad*. [2] *fortale*. [3]-7: I. 8-11: II. 12-15: III. [16] *blank*.

Typografi og papirkvalitet

Kolumnestørrelse

I *Danske Høitids-Psalmer til Tusindaars-Festen* har en normal side en kolumnestørrelse (h × b) på ca. 155 mm × 82 mm.

Skriftsnit

Værket er hovedsagelig trykt med det gotiske skriftsnit fraktur. Enkelte steder er der brugt det gotiske skriftsnit tekstur (første gang i titelbladets anden linje) samt det gotiske skriftsnit schwabacher (første gang i "Wahlske" på titelbladet). I begyndelsen af nye afsnit er der brugt initialer i afvigende skriftsnit (første gang side [2]). Her indledes med et dekoreret N i antikva, mens initialerne i salmerne er i skriftsnittet tekstur.

Skriftgrader

Der er brugt syv forskellige skriftgrader, hvoraf de seks er repræsenteret på titelbladet, mens brødteksten er i en syvende størrelse. På titelbladet er "Tusindaars-Festen" med den største skriftgrad, herefter følger i stadig mindre skriftgrad: "Høitids-Psalmer", "Danske", "Kiöbenhavn", "til" og "residerende Capellan ved Vor Frelsers Kirke". Brødteksten er i en mindre skriftgrad end "Kiöbenhavn", men større end "til" (se faksimile af titelbladet).

Skillestreger og fremhævelser

Der anvendes fire typer af skillestreger, der alle er centrerede:

- En prydstreg, der er tykkere på midten (første gang anvendt mellem titel og forfatterangivelse på titelblad)
- En dobbeltstreg bestående af først en tyk og så en tyndere streg, der fylder hele klummens bredde (alene brugt på titelbladet)
- En almindelig streg (alene brugt på titelbladet)
- En bølgestreg (første gang anvendt efter fortalen side [2])

Fremhævelser markeres med spatiering (første gang anvendt side [1], linje 1) eller med fed (første gang anvendt side [1], linje 2).

Papirkvalitet

Der er set eksempler på tryk på to forskellige papirkvaliteter. Den ene er mere træholdig og grov. Begge papirtyper er håndgjorte med tydelige kædelinjer, men uden vandmærker. Omslagene er i tyndt glanspapir. De tre eksemplarer, der er brugt til den interne kollation, har omslag i farverne blå og grøn (se omslagets forside).

Intern varians

Der er ved intern kollation af tre eksemplarer af førstetrykket ikke konstateret intern varians. Følgende tre eksemplarer er blevet kollationeret:

- Grundtvigs Værkers eksemplar (ejersignatur: Otto Møller)
- Grundtvig Bibliotekets eksemplar (ex. 2, ejersignatur: P.A. Fenger)
- Det Kongelige Bibliotekets eksemplar (stregkode: 130018343240)

Grundtvigs Værkers eksemplar danner grundlag for faksimileringen.

Udgivelsesmåde

Både første og anden udgave (andet oplag) udkom på Den Wahlske Boghandlings Forlag. I *Adresseavisen* (hhv. 28. april og 25. maj 1826) annonceres, at hæfterne sælges fra Den Wahlske Boghandling beliggende Ulfeldtsplads 118, og at de koster 8 skilling.

Tekstkritik

Anvendt litteratur

- (1826) *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger*, årg. 68 nr. 98, 28. april 1826 (*Adresseavisen*)
- (1826) *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger*, årg. 68 nr. 120, 25. maj 1826 (*Adresseavisen*)
- Grundtvig, N.F.S. (1836) *Sang-Værk til den Danske Kirke*, bind 1:1, nr. 15
- Grundtvig, N.F.S. (1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*, bind 1:8, nr. 390

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

- Grundtvig, N.F.S. (1956-1964) *Sang-Værk. Varianter, noter og registre*, udg. af Uffe Hansen, Ejnar Skovrup, Th. Balslev & Ernst J. Borup, bind 6, København